

että ”monimuotoiset metsät on silputtu sellukattilaan” (s. 35). Kasella on selvä sanoma: ihminen on yksi eläimistä, ja yrittäessään kurottautua muiden yläpuolelle ihminen tuhoaa toisten elintilaa ja elinmahdollisuuksia.

Kerronnan kanta-aottavat sävyt pakottavat lukijan pysähtymään ja pohtimaan omaa luonto- ja eläinsuhdettaan. Pohdinta ei ole välttämättä lukijalle mukava prosessi. Suorat kannanotot ovatkin rohkeita eleitä kirjoittajalta, sillä lukijan haastaminen saattaa vieraannuttaa osan yleisöstä pois muutoin kauniin ja tarinallisen kerronnan ääreltä. Haastaminen vaikuttaa kuitenkin olevan tietoinen kerronnallinen valinta. Kaski osoittaa, että nykyään Suomen alueella asuvien luonnonvaraisten eläinten hyvinvointi ei ole itsestäänselvyys, vaan hyvinvoinnin ylläpito ja edistäminen vaativat tietoisia toimia.

Myyttiset eläimet on yhtä lailla tietokirja itämerensuomalaisista eläimistä ja ihmisen suhteesta niihin kuin yleisemminkin kansanperinteen luontosuhteesta ja myyttisestä maailmankuvasta. Eri eläimistä kertovissa luvuissa tulee ilmi, kuinka itämerensuomalaisissa myyteissä eläimet ovat ihmisten, sankarien, jumalten ja henkiolentojen ohella osallistuneet esimerkiksi maailman ja sen rakenteiden luomiseen sekä erilaisten luonnon elementtien syntyyn. Teos ilmoittaa, että kansanperinteelle luontaisessa ajattelussa ihminen ei ole ainoa aktiivinen toimija, vaan myös (muut) eläimet vaikuttavat maailmassa.

Siria Kohonen, TM
Folkloristiikan
tohtorikoulutettava
Helsingin yliopisto

CHRISTOPHER STECK, SJ *All God’s Animals: A Catholic Theological Framework for Animal Ethics.* Washington, DC: Georgetown University Press 2019. 249 s.

Jesuiitta Christopher Steck pyrkii kirjassaan kuroma umpeen havaitsemaansa kuilua, joka on vallinnut yhtäältä ei-ihmisluotujen (non-human creatures) teologian puutteen ja toisaalta kasvavan luonnontieteellisen eläinten tutkimukseen perustuvan tiedon välillä. Erityisen merkittävää on tieto eläinten tuntemasta kärsimyksestä ja itsetietoisuudesta. Teologien huomio on enemmän keskittynyt ihmisen sielun pelastuksen, armon avulla synnillisten taipumusten voittamisen ja lähimmäisen rakauden kysymyksiin. Teos liittyy vahvasti roomalaiskatolisen kirkollisen teologian lähteisiin viittaamalla opetusviran (*magisterium*) aihetta käsitteleviin asiakirjoihin kirkolliskokouksissa, katekismuksessa ja paavien asiakirjoissa. Viimeisin kiertokirje *Laudato Si’* (2015) toi ensimmäistä kertaa dogmaattisen ja kokonaisvaltaisen lähestymistavan luomakunnan ja sen olioiden etiikkaan (*integral ecology*).

Steck aloittaa ensimmäisessä luvussa ei-ihmisluotujen teologisen tulkintatavan traditiosta. Tradition käsittelyn jälkeen analyysi jatkuu *Credon* mukaiseen Jumalan kolmiyhteisen toiminnan lukujaotteluun Luomisen (Creation), Lunastuksen (Redemption) ja Pyhityksen (Sanctification) näkökulmista luvuissa 2–4. Lopuksi Steck esittää viidennessä luvussa johtopäätöksiä moraalisen toiminnan periaatteita ja arvioita eläinten etiikan ja niin kutsutun ekoteologian mukaan tuomiin kysymyksiin.

Traditiosta nostetaan esiin oikeutetusti katolista systemaattiteologista ajattelua pitkään normittaneen Tuomas Akvinolaisen (k. 1274) vaikutus. Aristoteleesta juontuviin näkemyksiin perustuva uusskolastinen hylomorfinen antropologia ja platonistinen partisiipatoorinen eskatologia ovat lähtökohta, joka viitoitti tulevaa opin kehitystä. Sen mukaisesti vain ihmisellä on rationaalinen kuolematon ja yksilöllinen sielu sekä olemus (*subsistens*). Se ainoastaan selviää kuoleman ja ruumiin tuhoutumisesta ja luodaan uudeksi samana yksilönä Kristuksen toisessa tulemisessa ja ylösnousemuksessa. Sitä vastoin eläimet eivät tässä näkemyksessä ole rationaalisia eikä niistä jää tulevan maailman aikaan eli ”taivasten valtakuntaan” mitään yksilöinä, vaan korkeintaan jonkinlaisena kollektiivina.

Steck sen sijaan väittää, että tämä vallitseva näkemys, jossa eläimet ja luomakunta nähdään ihmisen palvelijoina eikä itseisarvoisina, on johtanut eläinten myötätuntosen kohtelun laiminlyöntiin. Lisäksi hän väittää, että *Laudato Si’* avaisi uudelleentulkinnan ja jopa hylkäisi kokonaan ”tomistisen viitekehysten” eläinten etiikassa. Hän pitääkin radikaaleja uudelleentulkintoja välttämättöminä. Hänen mielestään tulisi puhua kokonaan uudesta ajattelutavasta eikä vain opin kehityksestä tai tarkentamisesta. Tämä tuodaan avoimesti esiin huolimatta niistä tunnisteista vaikeuksista, jotka liittyvät elämän ja eläimen määrittelyihin. Korkeamman kehityksen eläimet, kuten koirat ja delfiinit, osoittavat tutkimuksissa muun muassa persoonallisuuden jatkuvuutta, muistia sekä itsetietoisuutta. Siten ne ovat rationaalisia ja kognitiivisilta kyvyiltään yksilöllisiä, mutta

mitäpä pitäisi ajatella hyttysistä tai madoista? Aiempaa katolista opetusta Steck ei pidä ainoastaan huonona teologiana, jota pitäisi korjata, vaan syntiinlankeemisena, josta tulee tehdä parannus.

Luomista käsittelevässä luvussa Steck tarkastelee luonnon evoluutionaarisesta kehityksestä tieteellisen näkemyksen vaikutusta suhteessa oppiin ihmispersoonasta Jumalan kuvana (*Imago Dei*) ja käsitykseen syntiinlankeemuksesta kaiken kärsimyksen ja pahan alkusyyinä. Steck pitää käsitystä kosmisesta lankeemuksesta (*cosmic fall*) tarkoituksenmukaisena, koska sen kautta voidaan ajatella, että kaikki kärsimys, niin inhimillinen kuin ei-inhimillinen, on jotakin, mikä ei ole Jumalan tahtoman kenoottisen rakkauden luomistyön mukaista. Taivasten valtakunnan olemuksellisen hyvän ja kauneuden varjeleminen ja pahan poistaminen tulisi ulottaa luomakunnan huippuna olevan ihmisen ulkopuolelle. Tämän keskeisen näkökulman lisäksi eläinetiikkaan tuodaan toinen perustavanlaatuinen teologinen periaate, nimittäin liittoteologia. Jo Genesisissä tehdään ”noolainen” liitto: ”Minä teen liiton teidän ja – – kaikkien elävien olentojen kanssa – –” (Gen. 9:9–10). Uudessa testamentissa kristologisen ulottuvuuden tuo esiin muun muassa Kirje kolossalaisille: ”Kaikki on luotu hänen [Kristuksen] kautta ja häntä varten.” (Kol. 1:16). Näillä peruseräillä Steck hylkää korostuneen ihmiskeskeisen tulkinnan, jonka mukaan Jumalan ainoa mielenkiinnon kohde luomisessa ja lunastuksessa olisi ihmiskunta.

Steck aloittaa eläinten ja koko luomakunnan lunastuksen käsittelyn pääsiäisyön vigilian Exultet-hymnin ajatuksesta: ”Syntymällämme ei olisi merkitystä, ellei

meitä olisi lunastettu”. Katolisen teologian mukaisesti Kristuksen kärsimyksellään, kuolemallaan ja ylösnousemuksellaan tuoma armo ei skolastiikkasakaan kumoa luontoa, vaan täydellistää sen. Armon avulla ihminen voi siis saavuttaa kukoistuksen ja vapauden, joka hänessä potentiaalisesti on. Steckin mukaan tähän kukoistukseen saattaminen koskee koko luomakuntaa, koska Jumala katekismuksen mukaan tahtoo ”luotujen olioiden keskinäistä riippuvuutta”. Tämän Steck haluaa nähdä toteutuvan myös tulevassa maailmassa, vastoin edellä mainittua perinteistä käsitystä siitä, että vain inhimillinen sielu säilyy kuoleman yli.

Eläinlainsäädännön välttämättömyyden puolesta esitetään esimerkiksi Jesajan kirjan profetia luvusta tulevasta, rauhallisesta valtakunnasta eläintenkin osalta (Jes. 11:1–). Tämän lisäksi Steck esittelee patristista lähdemateriaalia Efraim Syyrialaisen eläinten vapautumisesta kertovasta Paratiisi-hymnistä Augustinuksen *Jumalan valtio* -teokseen, jonka mukaan ihmiskunta tulee näkemään Jumalan koko luomakunnassaan sellaisena kuin se tulee olemaan. Tulevan maailman osalta Steck kuvaa omana näkemyksenään, että eläimet yksilöllisine ominaisuuksineen säilyvät, eivätkä ne ole esimerkiksi vain Jumalan muistissa menneisyydestä.

Pyhitys-luvussa Steck näkee Pyhän Hengen työn osittain erilisenä Kristuksen lunastuksesta siinä mielessä, että Henki on teologisesti nähtynä ohjaaja luonnon evoluutiossa, joka etenee kohti lopullista täyttymystä Jumalassa. Tällä kehitystiellä historiassa on kaksi näkökulmaa – yksilöllinen ja yhteisöllinen. Ensimmäinen on ei-inhimillisen luodun yksilön

oma osallisuus (*participation*) kolminaisen Jumalan elämään ja toinen kaiken luodun, inhimillisen ja ei-inhimillisen todellisuuden ykseys Kristuksessa eukaristian sakramentissa.

Kysymys pyhityksestä ja elämästä tuonpuoleisessa terävöityy petoeläimissä. Onko esimerkiksi susien saalistaminen ja toisten eläinten syöminen Jumalan tahdon mukaista vai syntiinlankeemuksen seurausta? Steck kannattaa näkemystä, jonka mukaan taivaassa petoeläimillä hampaat ovat täysin kehittyneet ja heidän olemuksellinen luontonsa säilyy, mutta väkivaltaa ja kärsimystä ei harjoiteta. Kaikki kärsimyksen uhrit luomakunnassa liittyvät lopulta pitkäperjantain ja pääsiäisyön ylösnousemuksen ”theo-draamaan”. Pyhä Henki sitoo kaiken historian kulun Jumalan luomis- ja lunastustyön salaisuuteen ja kunniaan tulevassa maailmassa. Liturgisesti kirkko kantaa maan hedelmien – leivän ja viinin – muodossa koko luomakunnan alttarille sovitus- ja kiitosuhrina Isälle Jumalalle. Näin Kristuksen kautta ja kanssa niin ihmiset kuin eläimetkin viettävät pelastuksen salaisuutta.

Kirja päättyy lukuun, jossa annetaan eettisen toiminnan suuntaviivoja konkreettisiin kysymyksiin Jumalan valtakunnan, eskatologian ja liittoteologisten näkökulmien valossa. Keskeisimpinä kysymyksinä ovat tuotanto-eläinten käyttö ravinnon lähteenä ihmisille, eläinkokeet ja villieläinten kesyttäminen kotieläimiksi. Steck päättyy omana kantanaan toteamaan, että vaikka eläinten oikeudet eivät sinänsä välttämättä ole kristillisen maailmankatsomuksen terminologiaa, niin eläinetiikassa tarvitaan velvoittavia universaaleja moraalisääntöjä. Hänen mukaansa

esimerkiksi eläinten instrumentaalinen käyttö ihmisen hyväksi tuotantoeläinten tapauksessa on kategorisesti moraalisesti väärin. Toisaalta kasvisyöntiä voidaan verrata kristilliseen pasifismiin tai marttyyriyteen, joka voidaan valita vapaasti, mutta ei ole absoluuttisen velvoittavaa. Kotieläinten osalta voidaan nähdä ihmisen ja eläinten solidaarisuus, joka on hyödyksi molemmille osapuolille. Ennen kaikkea Steckin mukaan on tarpeellista nähdä Jumalan luomistyön hyvyys ja kauneus kaikissa sen muodoissa ja siten myös edistää ihmisten välistä herkkyyttä solidaarisuuteen.

Christopher Steckin teos on laajasti teologisesti sivistynyt ja johdonmukainen esitys katolisen teologian yhä kasvavaan keskusteluun ympäristöetiikasta ja moraalista toiminnasta suhteessa eläimiin. Argumentaatio on selkeää ja eriävät näkemykset esitetään perustelluineen arvioitaviksi. Ekumeeninen suuntautuminen näkyy viitteissä niin luterilaisiin, anglikaanisiin kuin ortodoksisiiinkin teologeihin.

Kirjoittaja rakentaa kehittämässä tulkinnat kautta linjan erityisesti yhden nouvelle théologie -koulukunnan tunnetuimman jesuiitta-teologin, Hans Urs von Balthasarin, työn pohjalle. Esitettyjä johtopäätöksiä eläinten yksilöllisestä ”pelastumisesta” ja luomakunnan ”transformatiivisesta” jatkumosta tuonpuoleiseen voidaan pitää katolisesta teologian opetusviran näkökulmasta radikaalin progressiivisina. Se kuitenkin pitää edelleen Akvinolaisesta juontuvan dogmaattisen kehityshistorian valossa – myös Laudato Si’-kiertokirjeessä – kiinni luodun ja luomattoman todellisuuden kategorisesta ontologisesta erosta ja käsittelee lopulta ympäristöä ensisijaisesti suhteessa

ihmiseen sen kruununa, vaikka painopistettä on siirretty varjelemisen korostamiseen ja kaikkien luotujen väliseen solidaarisuuteen.

Gabriel Salmela OP, TM
Ekumeniikan
tohtorikoulutettava
Helsingin yliopisto

DAVID L. CLOUGH
On Animals Volume 2:
Theological Ethics.
London & New York:
T&T Clark 2019. 299 s.

David L. Cloughin *On Animals* -sarjan toinen osa *Theological Ethics* paikkaa aukkoa teologisen etiikan alalla, jossa ei ole aiemmin ilmentynyt yhtä perusteellista esitystä teologisesta eläinetiikasta. Sarjan ensimmäisessä osassa *On Animals Volume 1: Systematic Theology* Clough käsitteli ihmisen ja muiden eläinten paikkaa kristillisessä opissa. Toisin kuin eläinetiikan pioneeri Andrew Linzey, joka on keskittynyt teoksissaan eläinoikeuksien teologisiin perusteluihin, Clough pyrkii luomaan systemaattisen, Raamattuun perustuvan teologisen pohjan eläinetiikalle. Teoksen keskeinen argumentti ja Cloughin teologisen eläinetiikan perusta on, että Jumala on antanut luomilleen olennoille elämän näiden itsensä vuoksi ja siksi, että ne voivat ylistää Jumalaa. Sellainen aiempi kristillinen teologia, joka on perustunut jyrkkään erotteluun ihmisten ja muiden eläinten välillä, on epäuskottava sekä teologisesti ongelmallinen ja harhaanjohtava.

Käsillä oleva sarjan toinen osa käsittelee sitä, mitä seurauksia ensimmäisessä osassa esitellyllä

teologisella ymmärryksellä kristillisestä opista on teologiselle etiikalle. Clough ottaa huomioon sen, että kysymys eläinten ja ihmisten välisestä kanssakäymisestä on monisyinen. Ihmisillä on erilaisia suhteita muihin eläimiin – nämä voivat olla lemmikkejä, hyönteisiä ikkunalla pyrkimässä ulos, peipposia lintulaudalla tai simpansseja eläintarhassa. Hänen mukaansa on kuitenkin tärkeää käsitellä eettisiä kysymyksiä erilaisten eläinten kohtaamisen taustalla. Teologisen eläinetiikan lähtökohtana ei voi olla se, että ihmiset jättäisivät kaikki eläimet täysin rauhaan. Näin Clough erottaa teologisen eläinetiikkansa sellaisesta eläinoikeusajattelusta, jossa ratkaisuna eettisiin ongelmiin voi olla vain ihmiskunnan ero eläimistä. Hän asemoi teologista eläinetiikkaa myös utilitaristiseen etiikkaan, hyve-etiikkaan, feministiseen hoiva-etiikkaan ja kyvykkyysetiikkaan.

Ihmisten ja muiden eläinten elämät ovat tiiviisti yhteydessä monella tavalla, ja Cloughin mukaan tämän yhteiselön reunaehtojen tiedostamisen tulee olla osa teologista eläinetiikkaa. Hän myöntää, että eläinetiikalla voi olla monenlaisia perusteluita, mutta teologinen näkökulma on kaikkein kattavin, sillä se ei ole rajoittunut perustelemaan etiikkaa vain yhdestä näkökulmasta vaan sallii eettisten lähtökohtien moninaisuuden. Clough erottaakin teologisen eläinetiikan erityisiksi perusteiksi Raamatusta löydettävät kategoriat, kuten yhteys eläimiin suhteessa Jumalan kanssa tehtyyn liittoon, lähimmäisyys, köyhyys ja moraalinen esimerkillisyys.

Teos etenee siten, että Clough käsittelee eri kappaleissa teologisen eläinetiikan soveltamista niihin tapoihin, joilla ihmiset käyttävät